

УДК 630.946.3

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Охременко І.В., викладач І категорії
(Великоанандольський лісовий коледж)

У статті здійснено економічний аналіз сучасного стану лісового господарства в Україні. Результати аналізу виявили тенденції до покращення основних економічних показників вітчизняної галузі лісового господарства з одночасним погіршенням екологічного стану нашої країни. З огляду на ситуацію в сфері лісового господарства нашої країни та приймаючи до уваги необхідність вирішення проблеми збалансованого управління лісовими ресурсами для забезпечення підвищення ефективності економічного розвитку, в цій статті запропоновано концепцію комплексного підходу до забезпечення збалансованого лісокористування. Такий підхід може дати змогу враховувати усі аспекти лісоуправління (економічні, екологічні, соціальні, технічні, організаційні тощо) та взаємозв'язки між ними. Лісові ресурси посідають одне з чільних місць в ресурсній базі економіки України.

Ключові слова: економіка, підприємницька діяльність, лісові ресурси, лісова галузь, економічний аналіз, сучасний стан.

Постановка проблеми. Одним із важливих значень для економіки України має лісова галузь. Загальна площа лісових ділянок України становить 10,4 млн га, лісистість країни – 15,9%. Ліси розташовані дуже нерівномірно. Вони сконцентровані переважно у Поліссі та в українських Карпатах, проте Україну віднесено до малолісистих держав. В економіці України лісова галузь відіграє визначну роль в соціально-економічному розвитку багатьох регіонів і формує експортний потенціал країни на світових ринках. В результаті поєднання двох основних функцій лісу, соціально-економічної та екологічної, формується лісовий потенціал України, який характеризує максимально можливу ефективність такого поєднання. Проте, навіть сьогодні відсутні механізми, які дозволяють на практиці сягнути максимальної ефективності використання лісових ресурсів в системі збалансованого лісогосподарського землекористування. Виходячи з цього, актуальним є з'ясування стану та основних тенденцій розвитку лісового господарства з точки зору збалансованого лісокористування та лісовідновлення.

Метою статті є економічне обґрунтування та аналіз сучасного стану лісового господарства в Україні.

Результати досліджень. На теперішній час вітчизняна лісова галузь відіграє значну роль в економічному житті нашого суспільства. Водночас лісові екосистеми виконують захисну функцію довкілля, а також призначені для задоволення екологічних потреб людини. Сьогодні сформувався науково-

прикладне уявлення про лісову екосистему як єдності землі, лісової рослинності, тваринного світу та інших компонентів навколишнього природного середовища, що мають важливе екологічне, соціальне та економічне значення.

Основне завдання лісової промисловості й інших галузей лісового комплексу на сучасному етапі розвитку економіки України, який характеризується загостренням економічних і екологічних протиріч, — це нарощування обсягів виробництва за рахунок комплексного та ефективного використання лісосічного фонду та використання ресурсів деревини (без нарощувань обсягів лісозаготівель).

В Україні спостерігається складна ситуація, за якої стан лісових екосистем не відповідає економічним вимогам. Причиною такої ситуації є складність прийняття управлінських рішень в галузі лісового господарства зумовлене довготривалістю лісовирощування та складністю прогнозування майбутніх варіантів розвитку подій економічного характеру.

Розглядаючи питання удосконалення механізмів та інструментів лісоуправління слід вивчити і проаналізувати діяльність в лісовому господарстві країни для виявлення напрямів їх найефективнішого використання. Економічні перетворення в країні, що проводяться протягом майже трьох десятиріч у лісовій галузі, супроводжуються значними змінами в структурі вітчизняного лісового господарства, а також впливають на рівень економічної ефективності лісокористування.

В Україні лісові та лісовкриті землі займають близько 17,6 % (10,63 млн га) із загальної території країни 60,3 млн га. При цьому, територія України в порівнянні з багатьма країнами Європи характеризується невисоким показником лісистості (16,7 %), який розраховується як відсоток площі вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок до площі суші.

При формуванні механізму збалансованого лісокористування потрібно враховувати, що ліси на території нашої країни розташовуються досить нерівномірно. Характерною особливістю розміщення лісосировинних ресурсів України є різкий дисбаланс в їх наявності та фактичного використання.

Ліси України представлені понад 30-ма видами деревних порід, найбільшу питому вагу серед них мають: сосна, дуб, бук, ялина, береза, вільха, ясен, граб та ялиця [1].

В Україні лісові ресурси включають як деревну, так і недеревну продукцію. Результативність виконання лісами своїх економічних функцій безпосередньо залежить від обсягів використання деревних ресурсів. Лісове господарство в процесі використання таких ресурсів забезпечує збільшення власних грошових надходжень, які направляє, як правило, на фінансування заходів з підвищення продуктивності, охорону та відновлення лісів, покращення їх якісних характеристик. Розмір державних витрат на ведення лісового господарства складає близько 25-30% від загального обсягу витрат [2]. Так станом на 2017 рік із загального обсягу заготівлі ліквідної деревини понад 44% становили лісоматеріали круглі, майже 59% – паливна деревина (табл. 1).

Особливе значення в повсякденному житті місцевого населення, мають також побічні лісові користування, і другорядні лісові ресурси.

Таблиця 1 – Заготівля ліквідної деревини за основними категоріями лісових товарів та другорядної лісової продукції

Лісова продукція	Одиниця виміру	Обсяг заготовленої продукції
Лісоматеріали для виробництва пиломатеріалів і заготовок	тис. м ³	6561,0
Лісоматеріали для виробництва клеєної фанери і шпону	тис. м ³	458,8
Лісоматеріали для виробництва целюлози і деревної маси (баланси)	тис. м ³	811,9
Інші сортименти лісоматеріалів круглих	тис. м ³	470,9
Дрова для опалення	тис. м ³	6293,8
Деревина для технологічних потреб	тис. м ³	4671,3
Ягоди	т	3324,9
Очерет	т	4371,9
Горіхи	т	35,4
Сіно	т	1141,8
Гриби	т	68,2
Новорічні ялинки	тис. шт	420,6

Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України.

Розглянувши параметри економічного розвитку стає очевидним, що лісове господарство України переходить до стадії інтенсивного екологічно незбалансованого лісокористування (табл. 2). По при покращення економічних показників ведення лісового господарства одночасно спостерігається погіршенням екологічних. Так багато найважливіших елементів лісового господарства, включаючи охорону лісів, лісовпорядкування, інвентаризацію лісів, лісовідновлення, захисне лісорозведення практично не розвиваються і знаходяться на низькому рівні. Варто також зазначити, що податкові надходження до бюджету країни не покривають необхідних коштів на охорону та відтворення природних ресурсів в лісовому господарстві.

Таблиця 2 – Аналіз основних економічних показників функціонування лісового господарства України, 2015-2017 р.

Показники	Роки			
	2015	2016	2017	Відношення 2017 до 2015, %
Обсяг продукції, робіт та послуг лісового господарства (у фактичних цінах), млн грн	5911,6	7739,9	10778,2	182,3
Заготовлено деревини, тис. м ³	17507	18022	19268	110,1
в т.ч. від рубок головного користування	7790	7840	8392	107,7
від рубок формування і оздоровлення лісів та інших заходів	9717	10182	10876	111,9
Площа рубок лісу та заходів, тис. га	417,0	415,4	399,3	95,8
головного користування	30,8	31,8	34,6	112,3
формування і оздоровлення лісів та інших заходів	386,2	383,6	364,7	94,4
Реалізовано в круглому вигляді лісогосподарськими підприємствами				
всього, тис. м ³	12196	13180	14359	117,7
сума без ПДВ, млн грн	5043	5541	8765	173,8
Ціна знеособленого м ³ реалізованої деревини, грн. (без ПДВ)	364	375	631	173,4
Відтворення лісів, тис. га	70,1	67,7	60,4	86,2
Висівання і садіння лісу, тис. га	53,5	48,9	40,4	75,5
Природне поновлення лісових ресурсів, га	16,6	18,8	20,0	120,5
Виконання лісогосподарських заходів з поліпшення якісного складу лісів, га	37981	44651	42557	112,0
Площа осередків, в яких проведені заходи боротьби, га	49998	55157	14845	29,7
Надходження платежів до зведеного бюджету, млн. грн	656	715	2060	314,0
в т.ч. рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, млн. грн	183	197	431	235,5
Чистий прибуток, млн. грн	821	984	782	95,2
Рентабельність діяльності, %	2,6	2,4	7,6	292,3

Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України та Державного агентства лісових ресурсів України.

У лісовому фонді кількість пожеж збільшилась у 2,5 рази (2017 р. – 2 тис. 362, 2016 р. – 941), а площа, пройдена вогнем, у 5 разів (2017 – 5 тис. 471 га, 2016 р. – 1 тис. 101 га). Найбільша кількість лісових пожеж виникла у Херсонській (361 пожежа, 1 тис. 175 га), Дніпропетровській (340 пожеж, 1 тис. 126 га), Запорізькій (327 пожеж, 862 га) областях. Кількість пожеж у лісових масивах.

Таблиця 3 – Загибель лісових насаджень в Україні, га

Кількість пожеж	
2016 рік	2017 рік
941	2347

Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України.

На торфовищах зареєстровано зменшення кількості пожеж майже на 1 % (2017 р. – 307, 2016 р. – 310 пожеж), а площі, пройдені вогнем, збільшилися на 2 % (2017 р. – 227 га, 2016 р. – 222 га). Найбільша кількість торф'яних пожеж виникла у Київській області (206 пожеж, 46 га). На сільгоспугіддях кількість пожеж зменшилася у 2 рази (2017 р. – 161, 2016 р. – 321 пожежа), а площа, пройдена вогнем, на 17 % (2017 р. – 936 га, 2016 р. – 1 тис. 126 га). Найбільша кількість пожеж виникла у Дніпропетровській (29 пожеж, 190 га), Донецькій (25 пожеж, 289 га) та Вінницькій (24 пожежі, 104 га) областях. На відкритих ділянках місцевості (трава, сміття тощо) кількість пожеж збільшилася на 25 % (2016 р. – 19 тис. 775, 2017 р. – 24 тис. 757), а площа, пройдена вогнем, на 22 % (2016 р. – 15 тис. 525 га, 2017 р. – 18 тис. 939 га). Найбільша кількість пожеж виникла у Запорізькій (4 тис. 330 пожеж, 1 тис. 853 га), Дніпропетровській (4 тис. 306 пожеж, 2 тис. 685 га), Київській (3 тис. 253 пожежі, 2 тис. 230 га), Одеській (3 тис. 117 пожеж, 2 тис. 142 га) та Луганській (1 тис. 818 пожеж, 2 тис. 314 га) областях.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Стан справ в якому сьогодні знаходиться лісовий комплекс можна назвати дійсно критичним. Комплекс у сьогоденні зітнувся з рядом таких проблем – екологічна криза, дефіцитність лісових ресурсів, конкуренція з закордонними виробниками (якість вітчизняної продукції у порівнянні із закордонною, показує не на нашу користь), недостача інвестиційних ресурсів, застарілість техніки тощо.

Розвиток ринкових умов господарювання поставив перед працівниками лісу складні завдання в зв'язку з приватизацією державного майна і можливою зміною форм організації виробництва в комплексних лісгосподарських підприємствах.

Поряд з цим слід зазначити, що на поточний момент часу залишається малодослідженою проблема організації еколого-збалансованого управління лісгосподарською діяльністю, в основу якої закладено розширене відтворення лісів на основі інноваційних технологій в лісівництві та лісозаготівлях,

будівництво лісової інфраструктури, лісовпорядкування тощо. Разом з тим відсутнє і наукове обґрунтування підходів до оцінки ефективності управління лісгосподарською діяльністю.

Список літератури

1. Рушак М. Ліси України: управління, експлуатація, відтворення. // Економіка України. 1995 р. №6.
2. Трансформация: Экономический бюллетень о странах с переходной экономикой // № 5 август-октябрь 2000. – 230 с.
3. Капустин В. Предпринимательская деятельность. Теория и практика: Учебное пособие. – М.: ИЦ МИМО, 1997. – 268 с.
4. "Ліси України". Державна програма на 2002-2015 рр., затверджена Постановою КМУ від 29 квітня 2002 р., № 581.
5. Лісове господарство України [Електронний ресурс] // Брошура Держлісагенства. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: Brosura_DALR_2015_web%.pdf.
6. Квартальні Передбачення // Міжнародний центр перспективних досліджень. 14 січня 2001 р. – С. 107.
7. Фурдичко О.І. Агроекологія: [монографія] / О.І. Фурдичко. – К.: Аграрна наука, 2014. – 400 с.

Аннотація

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ

Охременко И.В.

В статье осуществлен экономический анализ современного состояния лесного хозяйства Украины. Результаты анализа показали тенденции к улучшению основных экономических показателей отечественной области лесного хозяйства с одновременным ухудшением экологического состояния в нашей стране. Учитывая ситуацию в сфере лесного хозяйства нашей страны и принимая во внимание необходимость решения проблемы сбалансированного управления лесными ресурсами для обеспечения повышения эффективности экономического развития, в этой статье предложена концепция комплексного подхода к обеспечению сбалансированного лесопользования. Такой подход может дать возможность учитывать все аспекты лесопользования (экономические, экологические, социальные, технические, организационные и т.п.) и взаимосвязь между ними. Лесные ресурсы занимают одно из видных мест в ресурсной базе экономики Украины.

Ключевые слова: экономика, предпринимательская деятельность, лесные ресурсы, лесная область, экономический анализ, современное состояние.

Abstract

**ECONOMIC ANALYSIS OF THE MODERN CONDITION OF THE
FORESTRY OF UKRAINE**

Okhremenko I.V.

The article provides an economic analysis of the current state of forestry in Ukraine. The results of the analysis have shown trends to improve the basic economic indicators of the domestic forestry sector, while simultaneously worsening the ecological status in our country. Taking into account the situation in the field of forestry in our country and taking into account the need to address the problem of balanced forest management to ensure the improvement of economic development, this article proposes a concept of an integrated approach to ensuring balanced forest management. Such an approach can provide an opportunity to take into account all aspects of forest management (economic, environmental, social, technical, organizational, etc.) and the relationship between them. Forest resources occupy one of the prominent places in the resource base of the economy of Ukraine.

Keywords: economics, business activities, forest resources, forest area, economic analysis, current state.